

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY

Leszek P o n i e w o z i k, *Pralaci i kanonicy wiślickcy w okresie średniowiecza*, Lublin 2004, ss. 263, Towarzystwo Naukowe KUL.

Publikacja składa się ze wstępu i dwóch rozdziałów. Pierwszy rozdział zawiera rys historyczny i organizację kapituły wiślickiej, w którym zostały omówione początki i rozwój kapituły w Wiślicy oraz przepisy organizacyjne i struktura kapituły. Drugi rozdział poświęcono środowisku prałatów i kanoników wiślickich. W skład tego rozdziału wchodzi: obsadzanie prałatur i kanonii, zwalnianie prałatur i kanonii, czas posiadania prebend, kumulacja beneficjów, rezydencja, przygotowanie do pełnienia funkcji, pochodzenie społeczne prałatów i kanoników, pochodzenie terytorialne prałatów i kanoników i kariery prałatów i kanoników. Dalszą część publikacji stanowią: zakończenie, mapy, katalog prałatów i kanoników oraz osób starających się o objęcie prebend w kapitule wiślickiej, bibliografia, wykaz skrótów, indeks miejscowości i streszczenie w języku niemieckim.

Autor w dwóch pierwszych rozdziałach wprowadza czytelnika w poruszoną przez siebie problematykę, czyli omawia dzieje kapituły wiślickiej oraz jej organizację i strukturę wewnętrzną, a następnie wszechstronnie charakteryzuje grupy prałatów i kanoników. Trzecią część jego pracy – i wydaje się najbardziej obrazową i pracowitą – stanowi aneks w postaci biogramów wszystkich osób, które weszły w posiadanie prałatury lub kanonii. Katalog prałatów i kanoników kapituły wiślickiej zawiera 153 biogramy plus 5, dotyczących osób względem których Autor miał wątpliwości.

Książka L. Poniewozika została oparta na bogatej bazie źródłowej, zebranej w licznych archiwach na terenie całej Polski oraz źródłach drukowanych. Jest ona cenną pozycją dla badaczy średniowiecza.

Sławomir Z a b r a n i a k ks., *Wieluński ośrodek kościelny w okresie staropolskim*, Lublin 2004, ss. 293, Wydawnictwo KUL.

Publikacja Księdza S. Zabraniaka składa się z wykazu skrótów, przedmowy, rozdziałów: I. Ziemia Rudzka (Wieluńska), II. Instytucje kościelne i urzędy ponadparafialne, III. Parafia wieluńska, IV. Zakony w mieście, V. Służba Boża w Wieluniu, VI. Kościelne stowarzyszenia wiernych. VII. Instytucje charytatywno-oświatowe, oraz zakończenia, bibliografii i streszczenia w języku niemieckim.

Autor książki omówił w siedmiu rozdziałach wieluński ośrodek kościelny w okresie staropolskim. W pierwszym rozdziale znalazły się zagadnienia związane z dziejami świeckimi Ziemi Wieluńskiej, jej stolicy i mieszkańców, zaś w drugim ukazano przeszłość kościelną Ziemi Wieluńskiej oraz opracowano zagadnienia dotyczące archidiakonatu, oficjalatu i kapituły wieluńskiej. Trzeci rozdział został poświęcony dziejom parafii p.w. św. Michała Archanioła oraz obiektom parafialnym i osobom związanym z parafią. W następnym rozdziale zostały omówione klasztory Wielunia i ich mieszkańcy. W kolejnym rozdziale Autor ujął zagadnienia związane ze służbą Bożą, czyli duszpasterstwem parafialnym i zakonnym. Szósty rozdział obejmuje zaangażowanie mieszkańców Wielunia w szeregach bractw religijnych działających przy świątyniach wieluńskich. Instytucje charytatywno-wychowawcze zostały omówione w rozdziale siódmym, a Autor opracował w nim dzieje wieluńskiego szpitala, szkoły parafialnej, kolegium pijarów, zakonnych studiów klasztornych oraz bibliotek ściśle powiązanych z nauczaniem. Publikacja jest oparta na bogatym materiale źródłowym zebranych w licznych archiwach kościelnych i państwowych.

Roland P r e j s OFMCap, *Słownik biograficzny zakonników franciszkańskich Królestwa polskiego po kasacie 1864 r.*, Poznań 2004, ss. 415.

Słownik jest pokłosiem przeprowadzonych przez autora badań nad książką *Zakonnicy franciszkańscy Królestwa Polskiego po kasacie 1864 roku. Dzieje – postawy*, Warszawa 2003. Konstrukcja Słownika jest następująca: wykaz skrótów, bibliografia (źródła i opracowania), wstęp, po czym następuje zasadnicza część słownika według zakonów i ich prowincji: Bernardyni. Prowincja Małopolska i Wielkopolska, Franciszkanie. Prowincja Polska, Kapucyni. Prowincja Polska, Reformaci. Prowincja Małopolska, Pruska, Wielkopolska, słownik zamyka wykaz osób mylnie uważanych za zakonników.

Biogramy w Słowniku uszeregowano alfabetycznie według nazwisk zakonników w obrębie każdej prowincji zakonnej, przy czym prowincje również uszeregowano alfabetycznie, najpierw według potocznej (powszechnie przyjętej) nazwy zakonu, a w obrębie jednego zakonu według geograficznego określenia prowincji.

***Polaków i Czechów wizerunek wzajemny (X-XVII w.)*, red. Wojciech Iwańczak, Ryszard Gładkiewicz, Wydawnictwo Instytutu Historii PAN, Wrocław-Warszawa 2005, ss. 226.**

Publikacja jest pokłosiem konferencji „Polaków i Czechów wizerunek wzajemny”, która odbyła się w Polanicy Zdrój w dniach 22-24 września 2000 r. Została zaopatrzona we wstęp napisany przez Wojciecha Iwańczaka i zawiera 14 artykułów autorów z Czech (5 artykułów) i Polski (9 artykułów). Chronologicznie obejmują one wieki od dziesiątego do siedemnastego.

Autorzy artykułów w oparciu o źródła szukali wzajemnych relacji między Polską a Czechami od średniowiecza po czasy nowożytne, oraz zagadnień zwią-

zanych z powstawaniem i kształtowaniem się obrazu sąsiada. Według zamieszczonych tam publikacji w średniowieczu nie było większego zainteresowania Polski swoim sąsiadem, a szczytem tego zainteresowania uznano kroniki Galla i Długosza. Także czeskie spojrzenie na nasz kraj nie tworzyło całościowego obrazu naszego narodu. W artykułach to husytyzm zdominował rozważania nad późnym średniowieczem. Blok artykułów poświęcony czasom nowożytnym ukazał, że w XVI i początkach XVII w. czeskie opinie o Polakach były przyjazne, a było to spowodowane brakiem konfliktów politycznych, etnicznych, terytorialnych między oboma krajami. Spojrzenie ze strony polskiej było pochodną polityki polskiej wobec Habsburgów, którzy w 1526 r. objęli tron czeski. W drugiej połowie XVI w. widoczny jest wzrost zainteresowania Czechami, spowodowany staraniem Habsburgów o tron polski w czasie pierwszych trzech bezkrólewi. Trudne losy ziem czeskich w epoce nowożytnej zaowocowały kilkoma falami emigracji Czechów do Polski, co również zostało poruszone przez autorów.

Publikacja ze wszech miar jest godna polecenia, gdyż próbuje ukazać oba sąsiadujące ze sobą narody słowiańskie i ich wzajemne spojrzenie na siebie. Pewne wspólne stereotypy krążą i są niewyjaśnione od wieków, a ich źródła sięgają odległych czasów, na co autorzy artykułów próbują rzucić nieco światła.

Robert Romuald K u f e l ks., *Kancelaria, registratura i archiwum parafialne na ziemiach polskich od XII do początku XXI wieku*, Zielona Góra 2005, ss. 266.

Publikację rozpoczyna wykaz skrótów, dalej następują przedmowa, wstęp i rozdziały: I. Zagadnienia ogólne dotyczące parafii, II. Powstanie i rozwój sieci parafialnej na ziemiach polskich, III. Kancelaria i registratura parafialna oraz ich struktura do końca 1945 roku, IV. Kancelaria i registratura parafialna oraz ich struktura do początku XXI wieku, V. Problemy archiwów parafialnych, zakończenie, bibliografia i aneks.

Autor próbował całościowo spojrzeć i w miarę wyczerpująco opracować zagadnienia dotyczące kancelarii, registratury i archiwum parafialnego na bazie źródeł i publikacji. Zamieszczony na końcu aneks zawiera ważniejsze formularze dokumentów powstających w archiwach. Publikacja może być podręcznikiem dla alumnów i archiwistów.

Tomasz M o s k a l ks., *Biblioteki parafialne w archidiakonacie sandomierskim w XVIII w.*, Sandomierz 2005, ss. 511.

Publikacja składa się ze słowa wprowadzającego, wykazu skrótów, bibliografii, wstępu oraz następujących rozdziałów: I. Książka w kulturze Kościoła, II. Organizacja księgozbiorów w archidiakonacie sandomierskim, III. Zawartość treściowa i autorzy dzieł w księgozbiorach, IV. Analiza typograficzna zbiorów, V. Użytkowanie zbiorów, zakończenia, oraz aneksu składającego się z noty edytorskiej i alfabetycznego wykazu parafii posiadających inwentarze biblioteczne.

Ksiądz Tomasz Moskał do badań nad bibliotekami parafialnym w archidiako-

nacie sandomierskim wykorzystał liczne wizytacje kanoniczne oraz dokumenty zawierające inwentarze bibliotek parafialnych z omawianego terenu. Poza tym korzystał ze źródeł drukowanych. Charakterystycznym elementem pracy Księdza Moskala jest aneks zawierający wykaz parafii w których znajdowały się księgozbiory biblioteczne. Wykaz został sporządzony w oparciu o zachowane osiemnastowieczne inwentarze. Autor dokonał opisu i identyfikacji poszczególnych ksiąg zawartych w inwentarzach. Publikacja jest przyczynkiem do gruntownego poznania kultury umysłowej duchowieństwa w omawianym okresie.

Wacław K o l a k, Józef M a r e c k i OFMCap., Sławomi R a d o Ń, *Inwentarz Archiwum Benedyktynek w Staniątkach, Kraków 2003, ss. 221.*

Inwentarz składa się z: przedmowy, wstępu, układu inwentarza, Opactwo Benedyktynek w Staniątkach, Opactwo Benedyktynek w Smoleńsku, Opactwo Benedyktynek w Słonimiu, Opactwo Benedyktynów w Horodyszczu, wykazu skrótów, indeksu osób, indeksu nazw geograficznych i spisu ilustracji.

W skład zasobu archiwum staniąteckiego wchodzi cztery zespoły archiwalne. Najbogatszym jest zespół archiwum klasztoru benedyktynek staniąteckich obejmujący 1600 jednostek archiwalnych, podzielonych na dwanaście działów rzeczowych, noszących numerację rzymską, a w ich obrębie na pięćdziesiąt bardziej szczegółowych grup tematycznych, noszących numerację arabską. Pozostałe trzy są zespołami szczątkowymi: archiwum klasztoru benedyktynek smoleńskich obejmuje 4 jednostki archiwalne, archiwum klasztoru benedyktynek słonimskich zawiera 50 jednostek archiwalnych, zaś archiwum klasztoru benedyktynów horodyskich składa się tylko z jednej jednostki archiwalnej.

Librorum Amatori. Księga pamiątkowa ofiarowana ks. Czesławowi Michałunio SJ na 50-lecie ofiarnej pacy w Bibliotece Filozoficznej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, Kraków 2004, ss. 232.

Księgę pamiątkową poświęconą ks. Czesławowi Michałunio SJ otwiera „Od Przyjaciół i Czytelników”. Publikacja została podzielona na cztery działy tematyczne: „Człowiek i dzieło”, „Biblioteki jezuickie w Krakowie”, „Biblioteki i bibliotekarze w zakonie jezuitów”, „Virtualia”. Publikację zamyka informacja o Autorach artykułów i indeks osób.

Librorum Amatori, to zbiór artykułów i studiów o roli książki i biblioteki w realizacji szczytnych celów Towarzystwa Jezusowego, oraz jako wyraz szczerzej pamięci i wdzięczności dla ks. Cz. Michałunio SJ, za jego poświęcenie i pracę w Bibliotece Filozoficznej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.

Historia i archiwistyka. Studia z dziejów Polski, Polonii i archiwistyki. Księga dedykowana księdzu doktorowi Romanowi Nirowi, red. J. Faryś, D. A. Rymar, M. Szczerbiński, Gorzów Wielkopolski 2004, ss. 613.

Księga pamiątkowa została poświęcona księdzu prałatowi doktorowi Romanowi Nirowi, gdzie na początku nakreślono jego biogram, jako duszpasterza,

archiwisty i historyka Polonii. Cała publikacja została podzielona na następujące działy: „Z dziejów Polski” – obejmujący 16 artykułów omawiających dzieje Polski od czasów powstania kościuszkowskiego do końca XX wieku; „Emigracja i Polonia” – zawiera 15 artykułów poświęconych emigracji i Polonii w różnych krajach świata, jej szkolnictwu, dorobkowi kulturowemu i dzuszpasterstwu na uchodźstwie; „Archiwistyka” – obejmuje 12 artykułów omawiających źródła do dziejów Polonii i nie tylko, znajdujące się w archiwach polskich i zagranicznych; „Varia” – zawierają 8 publikacji o tematyce historycznej od XIX do XX wieku. Na zakończenie zamieszczono noty o autorach.

oprac. Ryszard Skrzyniarz